PETRI VICTORII LIBER DE LAUDIBUS IOANNÆ AUSTRIACÆ, ...

Pietro Vettori

Digitized by Google

PETRI VICTORII
LIBER
De laudibus Ioannæ Auſtriacæ, natæ reginæ Vngariæ, et Boemiæ.

CVM LICENTIA ET PRIVILEGIO.

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE IN ROMA

FLORENTIAE

In Officina Iuntarum Bernardi F.

MDLXVI.

FRANCISCO MEDICI, FLORENTIN. ET *Senens. Principi,*

Petrus Victorius Sal:

CVM virtutem ſemper amauerim Princeps optime: quotiensque ſpecies aliqua ipſius oculis meis obiecta eſt, quantum tenues meæ vires facere potuerunt, ipſam coluerim, viſa ſæpe in templis vxore tua, optima & nobiliſsima femina, his ſanctiſsimis diebus, quibusque noſtri ſacerdotes refricant memoriam acerbiſsimæ necis Chriſti, qui ſalutem nobis ſuo interitu dedit: animaduerſaque diligenter modeſtia ipſius, & animo toto ad cælum, opificemque eius conuerſo, mirum me deſiderium repente inuaſit, laudandi alijs illam, qui hæc aſpicere non poſſunt, ac do-

tes animi illius & ſingularem probitatem commemorandi. et ſi autem me parem non eſſe intelligebam tanto oneri ferendo, tamen reſiſtere non potui huic meæ cupiditati. quare ſtatim calamo ſumpto ad hoc opus aggreſſus ſum: & quæ notaueram in vita ipſius, à primo eius ad nos aduentu, fideliter expoſui: et paruo hoc meo libello incluſi.

Accipies igitur hoc leue munuſculum, ab optimo certe animo, & tibi deditiſſimo profectum: & aliquando à me maiora opera & tuo nomine digniora expectabis: quamuis, qui diligenter attendet, fortaſſe non omnino tenue opuſculum hoc: tibi vero ſine vlla dubitatione conuenientiſſimum, exiſtimabit. Vale: felixque ſis.

Florentiæ XIIII. K. Maias. 1566.

DE LAVDIBVS IOANNÆ AVSTRIACÆ, natæ reginæ Vngariæ, & Boemiæ,

LIBER.

ADMIRATA eſt maxime antiquitas illa prudens, & merito id quidem ac iure optimo, Archedicam, Hippiæ, regis Athenarum, filiam, feminam primariam, quæ cum patrem & virum: nec non fratres etiam & liberos ſummo honore præditos ac reges denique haberet, in omnibus rebus humaniter ſe ſemper ac moderate geſsit: nec vnquam in vita ſua ac moribus ſpecimen aliquod ſuperbiæ atq; arrogantiæ dedit: quodque tanta copia & vbertate rariſsimorum bonorum, immutatum leuiter etiam ac contaminatum foret. Exiſtimatum eſt hoc ab optimis ingenijs, multumque iudicio ac ſapientia valentibus, nouum valde & inuſitatum: ſolet enim plerumque huiuſcemodi fortunarum ac gloriæ amplificatio deprauare animos hominum & labem magnam moribus eorum adferre. quare non ceſſarunt eximij poetæ tantam naturæ pro-

bitatem, cum rara admodum & ſingulari fortuna coniunctam, prædicare, & ſummis veriſque laudibus in cælum ferre: nec poetæ tantum hanc rem ingenio ſuo celebrarunt, verum etiam grauiſſimi auctores, quorumque magnum nomen eſt, in vetere memoria explicanda, ipſam monimentis litterarum prodiderunt. vt Thucydides qui reliquos omnes eius generis ſcriptores prudentia & auctoritate longe ſuperauit. Quod igitur priſca illa ætas in vna muliere nacta eſt & mirifice laudauit, nos etiam beneficio dei opt. max. & ſummo conſilio ac ſtudio ducis noſtri COSMI Medicis eximium ac præſtans bonum habemus: atque auctum idetiam & amplificatum, ſi tanta vis bonitatis ac fortunæ augeri & amplificari vlla ratione poteſt, habemus. & mirum in modum nobis ob poſſeſſionem illius placemus. Hæc autem eſt IOANNA Auſtriaca, regina nata Ungariæ atque Boemiæ, FERDINANDI Imp. filia, & MAXIMILIANI imp. ſoror, qui non multo antea ſummam illam poteſtatem legibus nactus, & ſummo conſenſu omnium Germanorum feliciter & magna cum approbatione lætitiaque cunctorum mortalium imp. creatus, imperium regit: ac quæ à perſona illa requiri & expectari poſſunt, adminiſtrat ac gerit. Nec tamen hi duo tantum ſummum hunc gradum honoris in eius familia bonis artibus

tibus conſecuti ſunt, ſed multo plures è maioribus ipſius, vt notum omnibus atque exploratum eſt, eandem dignitatem adepti ſunt, atque VIII. denique liberis ſuffragijs Cæſares ſalutati. ad quem numerum ob mediocres etiam artes laudatorum virorum, nedum ob tantam vim maximarum virtutum, vix vlla, honeſta etiam, familia omni tempore peruenit. in quibus etiam ætate noſtra CAROLVS V. patruus huius nobiliſſimæ feminæ fuit, qui cunctis eius nominis virtute ac rebus geſtis multum præſtitit. Quis igitur non fateatur verum eſſe quod dixi, hanc noſtram nobilitate parentum & fortunæ benignitate tantopere laudatam illam Græcam vicisſe, ac longo interuallo ſuperaſſe? bona enim quæ ſecum tulit nunc tantum narrare libet, & vbertatem ſplendoris gloriæque quæ naſcitur à natalibus & clara ſtirpe gentis ipſius commemorare. Nam quæ hic inuenit eiuſdem generis, magna ſane decora; & quæ merito poſſunt omnibus admirationem mouere, alio loco attingam, eodem animo ac conſilio, quo hæc ipſa nunc, quæ ornant cognatos huius ipſius, paucis attigi ac notaui: magis enim me mouent animi bona & cumulus quidam inſignium virtutum, quæ in hac præclara muliere conſpiciuntur. hæ vero tot tantæque ſunt, vt vix in vno alicuius animo coaceruari potuiſſe videantur. vnde factum eſt vt nihil noſtra ciuitas vnquam

admira-

pompam hanc omnem ludorum fortunatiſſimarumque nuptiarum celebrarent. Non defuit, qui eleganti & erudito carmine gaudia ſanctiſſimi thalami commemoraret, ac quæ mirifica bona inde breui exitura forent, vt vates & diuino numine afflatus, diuinaret. Praſto fuerunt etiam magni opifices, & ſinguli in ſuis artibus clari, qui picturis formiſque luculentiſſimis ciuitatem ornarent & quæ referre & ante lumina prætereuntium ponere oporteret, exprimerent, ac pæne viua ſpirantiaque ſimulacra illa ſua redderent. Inuenti etiam ſunt, qui omni genere ſpectaculorum multitudinem oblectarent. quorum partim ingenio & eruditione: partim pecunia, & ſumptibus nobiliſſimi homines publicæ lætitiæ ſeruierunt. Ego vero in huius mulieris ſplendore animi demonſtrando, & naturæ dotibus intimis euoluendis, quæ poſtea emanarunt, & cotidie magis quaſi lumina quædam, elucent, ſtudium & operam meam omnem collocabo. quod ſi aliqua in parte efficere potuero, putabo id non ab ingenij mei viribus profectum, quæ exiguæ ſane ſunt, vt iam dixi, & vt omnes etiam ſentiunt, ſed ab amore, quo deus proſequitur hanc optimam feminam, ipſius ornandæ & iuſto atque ipſi debito honore afficiendæ ſtudioſus. qui mihi mentem hanc dederit, vt ipſius reconditas virtutes, id eſt in animo ſitas, & meliore noſtri par-

te conſtitutas, aperirem, atque omnibus notas facerem. nam aliter illæ, quæ iam foras prodierunt: & honeſta non pauca facta pepererunt, reconditæ & abditæ vocari nullo modo poſſunt. Cum igitur ipſam commendare velim, ac veris laudibus ornare, quid commemorem vetuſtatem eius generis, & res geſtas maiorum ipſius? quamuis ſine vlla dubitatione magnas, & à virtute etiam magna ex parte profectas: neque enim hæc propria illius bona ſunt, ſed communia ipſi cum alijs omnibus eius familiæ ac maxime illuſtris, claræque in primis domus. quorum ſane bonorum veſtigia quædam reperiuntur in alijs quoque domibus & ſplendidiſſimis familijs, & ſi non tanta: neque ita expreſſa. quid opes & diuturnam perennemque poteſtatem ipſius gentis, quamuis ſatis amplas & perpetuo tenore florentes. & vt ad eam propius accedam, quid referam corporis bona, firmam valetudinem, vires, pulchritudinem. Illa illa vera bona ſunt, & quæ ſola (vt ſapientes non nulli olim cenſuerunt) videantur hoc graui honeſtoque nomine vocanda, quæ animum componunt, atque inde omnem maculam, ſemenque vitiorum euellunt. Cuiuſmodi in primis eſt pietas erga deum immortalem: quæ quanta in hac optima muliere ſit, & quam penitus in tenero ipſius animo inſederit, admirari potius licet, quam prædicare. vt ſane ciuitas omnis no-

ſtra

ſtra admirata eſt: cotidieque magis admiratur ac ſtupet: quis enim non, vt rem nouam atque omnibus ſeculis inauditam, admiretur ac colat, cum videat feminam opulentiſſimam atque omnibus fortunæ bonis abundantiſſimam: eandemque in flore ætatis conſtitutam; poſthabitis omnibus ſpectaculis ac ludis, vel potius neglectis, tam aſſidue in ſacris ædibus verſari, & tam demiſſo animo, fortunarumque ſuarum atque amplitudinis oblito, illic manere: reique diuinæ cum ſit, tota mente atque animo incumbere? ex qua re hæc auguſtiſſima, & ſanctiſſima femina maiorem voluptatem capit, quam ex ſacris virginibus ſalutandis,& omnibus commodis adiuuandis? Hæc cum cotidie ſpectentur, ante oculosque omnium fiant, ita in ſe conuerterunt animos noſtrorum hominum, vt de nulla alia re tam creber ſermo apud nos ſit: meritoque id ac neceſſario fiat, quod paulo ante à me dictum eſt. vt valde ſcilicet cuncta ciuitas admiretur ſingularem virtutem, vel diuinam potius, huius integerrimæ ac puriſſimæ feminæ. qui autem ſecum cogitare voluerit ex quibus parentibus ipſa orta ſit: & ex qua domo prodierit, multo minus hoc admirabitur. vel potius cuncta recte & ordine fieri iudicabit: cui enim ignotum eſt, quæ fuerit religio FERDINANDI patris: qui cum alijs etiam maximis virtutibus floruerit: omnibuſque animi partibus

te traxiſſe: ingenitamque ei fuiſſe à natura tantam probitatem exiſtimandum eſt, cum vera effigies tui ſit: nec formam tantum faciemque, ſed indolem etiam tuam & ingenium referat: & præterea quod ob immaturam mortem illa à te habere non potuit, à maioribus ſuis ſororibus, à te ſanctiſſime inſtitutis, obtinuit: atque ita redundauit in ipſam tua optima & grauiſſima educatio. Non fuiſſet igitur illa quidem melior: nec in omni genere muliebris virtutis perfectior, te altrice, cum omnes numeros in ſe bonitatis habeat; ſed tamen, ne te tua, & tibi debita laude priuemus, aliquo modo filia diſciplinam tuam oluiſſet, ſed eo vnde digreſſus ſum, reuertar.

Notum etiam eſſe arbitror extitiſſe quondam in hac familia, quæ ſemper viris illuſtribus & honeſtis omnibus factis claris floruit, hominem, qui ſanctitate vitæ ita commendatus fuerit, & in cultu dei opt. max. ita enituerit, vt viam ſibi aditumque ad cælum aperuerit, & in diuorum numerum relatus ſit. Cum enim alij plures inde fluxerint, qui merito & ipſi alid commendatione idem nomen conſecuti ſint, & beneficio vetereque titulo imperij, diui vocati fuerint: hic tamen præter ceteros, exiſtimatus eſt, ob mirificam animi probitatem, cultumque vitæ ſeueriſſimum: nec non quia plura in vita effecit, quæ ſine ope diuina effici poſſe non videbantur,

gratus

gratus acceptusque deo opt. max. in eorum numerum relatus eſt, qui ſancti, inferioris ætatis lingua, vocantur, ac propitij eſſe mortalibus pie vereque creduntur: precesque eorum ac vota ad verum deum, auctoremque noſtræ ſalutis comportare. Nequis autem me fingere aliquid ac comminiſci putet, cupiditate incenſum ornandi hanc familiam, quæ nullum decus aduenticium externumq; requirit, cum ſuis proprijsque referta ſit, nomen etiam ipſius ponam, qui nouo hoc decore florentiſſimam familiam, inſtructamque omnibus virtutibus illuſtrauit: is enim fuit Leopoldus Auſtriæ dux, ab Innocentio VIII. pont. max. cuſtodito vetere inſtituto ac more, (qui mos tunc ob antiquam innocentiam integritatemque eius ætatis ſæpius frequentebatur) atque omni pompa cerimoniarum, præclaro eo nomine donatus: eo honore affectus eſt, quo nullum maiorem, qui mortales nati ſunt, conſequi, poſt mortem etiam, poſſunt. Sed viuit adhuc in hac religionis plena domo, regina MAGDALENA, moderatiſſima mulier, vna FERDINADI filiarum, huiusque noſtræ præſtantiſſimæ adoleſcentis ſoror, quam ſperare non ſine cauſa licet eoſdem diuinos honores aliquando conſecuturam: cuncta certe Germania huius animi ac iudicij eſt: ferturque per ora omnium populorum, admirantium vehementer ſingularem probitatem ipſius: iam

iamque

iamque venerantium, ſermo de ipſa, vt de ſanctiſſima femina, & quæ cæleſti potius æternoque domicilio, quam his terrenis mortalibusque ſedibus digna ſit. ipſa certe iam pridem animum mentemque ſuam hinc abduxit, ad cælumque ac diuinas res contemplandas conuertit. cuius ſuæ voluntatis ſtudijque certiora olim ſigna dediſſet, niſi imperium patris, amorque erga minores ſorores, quæ præſidio eius, cum matre orbatæ forent, egebant: ac pietas denique, ne totam ſe pietati religionique traderet: penitusque ſe mundo abdicaret, prohibuiſſet. Perſpicuum igitur eſt his tot ac tam certis teſtimonijs, illam talem eſſe debere: inſitamque eſſe à natura, vel potius innatam in moribus ipſius, non aſſumptam & aliunde aſcitam hanc eximiam religionem. quare perpetuam ipſam fore, ac cotidie magis vires ſuas amplificaturam, ſi quid ipſi addi poteſt, ſperare debemus. Habet autem ciuitas, quod maxime optauit: impetrauitque id bonum, quod ſemper à deo ſummis precibus flagitauit: cum enim hæc tellus à priſcis vſque temporibus mirifice dedita religioni fuerit; & quem admodum fortitudine bellicaque diſciplina commendata olim fuit; ita etiam hac, principe reliquarum omnium, virtute celebrata ſit: intelligo autem tempora illa, quibus cultus deorum, ſuperſtitio potius quam religio appellari potuit: (quæ tamen propria ipſorum culpa non

tem. Et hæc cauſa fuit, cur multi nobiliſſimi honeſtiſſimique homines, quique etiam diuitijs atque opibus abundant, contra conſuetudinem antiquam vrbis, quæ ſemper triſtis admodum in hac re ac valde ſeuera fuit, deſiderio magno flagrauerint (vt omnibus notum atque exploratum eſt) commendandi illi filias, quas vnice diligerent, & valde caras haberent, vt earum opera miniſterioque vteretur in commodis vitæ procurandis, dignitateque ſua tuenda: videbant enim ſe illas in caſtiſſimam domum pleniſſimamque integritatis mittere, & ab omni non ſolum culpa vitioque vacuam, ſed opinione etiam, tenuique ſuſpicione alicuius leuiſſimæ maculæ, & quaſi in diſciplinam ipſi tradere, vnde poſtea exirent ornatæ optimis moribus: imbutaque ſtudijs honeſtiſſimis, atque hoc ſibi magnificum & præclarum eſſe iam antea experti fuerant: eadem enim laude floruerat, quæ ſocrus ipſius, ſi diutius vixiſſet, fuiſſet, optima & ſapientiſſima mulier, ELEONORA. neque enim tam mouit ipſos nunc, quemadmodum ſane mouere debuit, ſplendor fortunatiſſimæ domus, claritaſque maiorum ipſius, cum tali mulieri ſeruire aliquo modo ſit ceteris imperare, ſpeciemque in ſe multam ac dignitatem habeat, quam (vt antea fecerat) firma opinio ſanctitatis, & incorrupta, quoque nullæ illecebræ vitiorum penetrare vllo modo poſſint, di-

ſciplina. Cum autem negari non poſſit priſtinam illam morum ſeueritatem: & in mulieribus & in adoleſcentibus, languidiorem factam eſſe, et multum ſuarum virium remiſiſſe(libet enim verum fateri: nec falſi aliquid, affineque vanitati ac mendacio in hac oratione mea locum habebit. quod tamen proprium noſtrum incommodum non eſt, ſed commune totius Italiæ vitium, quæ iam ad nimiam facilitatem, ſuauitatemq; humanitatis non ferendam, declinauit) ſi quod remedium huic malo adhiberi poteſt, ne longius ſerpat: in eumque locum veniat, vt nulla ratione frenari amplius coercerique valeat, hinc ipſum expectari naſcique debet, præcipue in ipſius genere, mulieriq; ſexu emendando & corrigendo. Quæ enim fœmina tam mollis & tenera erit: totaque ornatui corporis, & leuitatibus dedita, ne dicam libidinibus atque amoribus, quam non pudeat illius ſui inanis ſtudij, ſeque ipſam ſtultitiæ damnet? cum videat hanc, ſummo loco natam, omnibusque fortunæ bonis expletam, mulierem, inſtruendo & ornando animo deditam eſſe, non corpori expoliendo vacare: libentiusque multo templa diuorum frequentare, atque ibi totos dies conterere, quam ludos viſere, & in theatris, ſpectaculis intentam, manere: cui enim notum & exploratum non eſt, principes viros & qui imperium in aliquam gentem habent, exemplo magis & innocentia,

quam

quam legibus & interdictis, populos emendare, et vniuerſam ciuitatem à vitijs reuocare? Quod igitur ſummum beneficium aliquando hæc noſtra patria habuit ab optimis moribus, & ſingulari doctrina præditis viris, cum nacta eſt aliquos, qui vtraque re valeant: nec minus vita & moribus, quam eloquentia freti, in ſacra illa ſuggeſta aſcendant, vt admonita ab illis & aſsiduis contionibus caſtigata, vitam moreſque in meliorem partem mutaret, & omnes delicias ſuas ad certum tempus excuteret, donec ſcilicet memoriæ ipſorum hæſerit veſtigium aliquod optimorum præceptorum, idem nunc ab optima femina, et exemplo quodam continentiæ, veteriſque ſanctitatis habebit: funguntur enim hoc munere apud nos, ſanctiſsimo & grauiſsimo omnium munerum, non tantum noſtri homines, ſed externi etiam, vndique, vt proſint moribus, euocati. qui illis artibus, quas ſignificaui, ornati, & mira cupiditate incenſi inſtituendi ciuitatem, & beatam illam vndique efficiendi, nulli labori parcunt, vt pulcherrimum hoc opus efficiant: et conſilium ſuum optimum ad exitum perducant. illi vero, vt dixi, aliquando non nihil profuere, & aliqua in parte ciuitati ægrotæ medicinam fecere. Sed, quia cotidiana non eſt curatio hæc: certo enim tantum tempore anni vſurpatur: in verbiſque preterea tota & oratione fundata eſt, diuturna ſalus, quæ hinc

naſcitur, eſſe non poteſt: ſed facile extinguitur, & è manibus cito elabitur, cum quidquid ſtudio & labore honeſtorum virorum lucri factum eſt, id magna ex parte, vitio & temeritate incondita multitudinis & ad flagitia prona, amittatur. Ut ſpero autem & toto animo opto (in qua mea honeſtiſsima voluntate ſcio me plures ſocios habere. cum omnes ciues, qui habent in ſe aliquid non modo prudentiæ, ſed etiam ſanitatis, & quos dolor aliquis tangit communis licentiæ & ſumptuum magnitudinis, idem hoc ardenter cupere debeant: & ſupra cuncta alia commoda optare) vt ſpero igitur, quod hi minoribus viribus præditi: raroque & infrequenter hoc medicamento, remedioq; peſtiferi morbi vtentes, efficere non potuerunt, efficiet hæc præclara et fortunata mulier, maximis ſuis diuiniſsimisq; bonis adiuta, et omnibus diei horis oculis omnium obuoluta, vt alteram ſaltem partem ciuitatis erudiat, & exemplo ſui modeſtia & ceteris virtutibus inſtruat. nam ſi hoc contigerit, & quod ipſa toto pectore exoptat: quoque ſuos omnes ingenij neruos intendit, exitum habuerit, minore negotio virile genus, in quo plus roboris ac iudicij eſt, emendabitur. Oportere autem cito obſtruere viam graui morbo, & exiles adhuc infirmasque fibras ipſius elidere, perſpicuum eſt: ne diuturnitate validior fiat, & omnem poſtea medicinam reſpuat.

qua

qua peſte deus opt. max. ciuitatem noſtram liberet, vt adhuc ſumma ſua benignitate & amore egregio erga nos, liberauit. nec tamen merito reprehendi & accuſari poteſt, qui longe incommodum aliquod adueniens videt, & ne irrumpat & omnia labefactet, exemplo corruptorum populorum, timet. Non poſſe autem beatam vndiq; eſſe ciuitatem, quæ illa parte laborat, & in qua mulieres delicate molliterque viuunt: cognouimus etiam auctoritate doctiſsimorum virorum, qui ſuis monimentis litterarum prodiderunt, atque id non uno tantum loco: quo magis apparet ipſis eam rem mirifice diſplicuiſſe, ciuitatem Spartiatarum dimidia ex parte vita beata caruiſſe, in qua muliebre genus incontinenter luxurioſeque viueret: nec vllis ſeueris legibus inſtitutisque coercitum foret. Et certe mirari licet conſilium Lycurgi: qui cum alijs in rebus ſeueritatem amauerit, vel aſperitatem potius, & duritiam victus ſecutus ſit, tantopere mulieribus indulſerit, atque adeo huic generi lubrico & ad voluptates procliui, habenas remiſerit. Sed hoc non huius temporis eſt. quare ad noſtram integerrimam feminam redeamus, & diuinis quibuſdam bonis excultam & expolitam, quæ bona, quan-

illa enim cum in pleniſsima dignitatis domo educata ſit, diſciplinamque à teneris annis hauſerit grauiſsimam & moderatiſsimam, inde percipit veras ac puras voluptates: negligit autem & nullo loco habet, quas cetera mulieres ſectantur, atque magni æſtimant. Non opus eſt me hoc accurate ſtudioſeque comprobare: huius enim animi ipſius teſtis eſt vniuerſa ciuitas: cotidieque quam illa contemnat cultum corporis inanem multis & magnis ſignis declarat. quæ namque pecunia illi tribuitur, grandis & ampla, vt purpuram & gemmas emat, & reliquo ſplendori nitorique externo ſeruiat, eam omnem in ſacris virginibus ſubleuandis, & mendicis hominibus alendis conſumit. Affirmare etiam poſſum veſtimenta ipſam ſumptuoſa ac ſplendida, & qualia loco illi, quem tenet, dignitatique conueniunt, oblata ipſi, ac pæne obtruſa, ipſam plærumque ſeponere, atque domi condita & collocata habere: ſatisque ſe lautam & nitidam putare, ſi animum expoliat, ac vero ſe decore fulgoreq; exornet. Nam cognitum etiam et animaduerſum eſt, ipſam cum omni ſua pompa & grege familiarium priuatas aliquando domos ingreſſam, vt mulierculas aut ægrotas, aut ſenectute confectas: eaſdem tamen vitæ integritate, & ſanctitate morum celebratas, & ipſas viſat & bonis ſuis, pecuniaque expleat. Verum igitur eſt præceptum illud, & dignum

gnum ſapientiſsimo eo viro, & omnium fama linguaque celebratiſsimo; qui ipſum edidit: is autem fuit Pythagoras Samius, vitæ hominum optimus cultor & magiſter: dicebat enim Optimam viuendi rationem, & quæ merito probari poſſet, eſſe eligendam, quæ ſi forte primo triſtis & aſpera viſa foret; conſuetudinem eam ſuauem & iucundam reddituram aſſeuerabat. quod vſu venire in hac noſtra plane intelligimus ac videmus. Sed cum iam ſatis de indole ipſius optima & ſanctiſsimis inſtitutis locutus fuerim (nam ſiquæ reſtant, quemadmodum profecto reſtant: neque enim potuit tam breui tempore omnes ſuas virtutes aperire: & facto aliquo ipſas illuſtrare, alio tempore, cum plana illa omnibus facta erunt: nec ſcrupulus vllus in animo alicuius de ipſis reſtabit, à me exponentur, & litteris mandabuntur) uideor nunc debere ad te conuerſa oratione mea, COSME dux ſapientiſsime, publico nomine te laudare, et conſilium tuum in cælum ferre, qui hoc fieri volueris, & in hanc curam toto animo incubueris: non enim tuam domum tantum, omnibus honoribus ornatam, ornare ſtuduiſti ſplendore huius florentiſsimæ familiæ, et præſidij ipſi plurimum comparare, opibus validiſsimæ gentis, ſed patriæ etiam ciuibusque tuis, decoris mul

eum, qui cum ipſe per ſe nobiliſsimus ſit, & ſumma quaq; dignitate ornatiſsimus, adiunxerit etiam Auſtriacæ domus ſplendorem ac gloriam ſuis laudibus: atque ita cumulum magnum, quod fieri non poſſe videbatur, addiderit domeſtico aceruo veteris dignitatis, ſuorumque ſplendidiſsimorum honeſtiſsimorumque factorum. hæc autem eſt vera ratio patriam exornandi. his artibus æternus honos paritur ſuis ciuibus. hoc pacto ſibi principes viri animos eorum, in quos imperium habent, deuinciunt. Eodem autem tempore non tibi tantum conſilio hoc tuo maximum gaudium ac voluptatem perpetuam peperiſti, ſed nobis etiam infinitam lætitiam atque hilaritatem attuliſti: lætamur enim magnopere nouo hoc noſtro ſplendore ac bono, indeque voluptatem magnam ac ſolidam merito capimus. nec minus lætamur, quia te lætum, & vndique hilarem videmus: quis enim vmquam ſe tam lætum, ob aliquod ſummum & inexpectatum bonum à ſe ſubito partum, præbuit, quam tu in his feliciſsimis nuptijs te ipſum feciſti: quod eo magis animaduerſum eſt, quia ſemper reliqua omni vita grauiſsimus ſeueriſsimusque fuiſti: ac perſonæ tuæ, altiſsimoque iſti gradui honoris, quo præditus es, ſeruiuiſti. Quis vmquam vidit parentem aliquem tantopere ex ſe natam filiam diligere, quam tu ab omnibus intelligeris, nurum hanc tuam, optimam ac puriſsimam

mam adoleſcentem: &, ſiquis vero ac proprio nomine ipſam appellare velit, delicias orbis terrarum, amare, & ſi licet etiam ita loqui, fouere ac colere. nec mirum hoc cuiquam videri debet: cuncti enim mortales honeſtis ſuis factis lætantur, nec ſatiari queunt cogitatione, & animaduerſione ſuorum pulcherrimorum operum. Tibi vero F R A N C I S C E, princeps optime ac vir fortunatiſſime huius integerrimæ mulieris, gratulor. cuius hoc proprium bonum eſt: (tempus enim iam eſſe videtur, vt relicta grauiſſima perſona patris tui, qui tibi dux et auctor, vt ceterorum, ita etiam huius ſummi ac præclari commodi fuit, ad te ſenſus animi mei, orationemque dirigam) gratulor igitur tuæ felicitati, ac vere & ex animo gratulor. quod ipſi potiſſimum eximium hoc bonum contigit: datumq; tibi eſt voluntate dei, vt cum hac nobiliſſima femina, & omnibus animi & fortunæ dotibus expletiſſima, ætatem degas. quo bono, ſi vere cogitare volumus, & non opinionibus vulgi ducimur, nullum maius, nec magis ſolidum bonum eſt.
Habebas iam pridem beneficio parentis tui, atque inaudita pæne liberalitate, quæ à mortali homine in vita optari & impetrari poſſunt. Tradiderat ille tibi habenas omnium ſuarum ciuitatum, fortuna-

à te gubernari & adminiſtrari voluerat. Suas denique omnes opes & dignitatem, in tua manu & poteſtate collocarat. Reſtabat aliud nihil, niſi vt domi haberes, ſociam thalami & ſanctiſſimi matrimonij, feminam lectiſſimam, & omnibus venuſtatibus referꝛtiſſimam. qua, participe honeſtiſſimi facti, liberis operam dares: & cum qua omnes tuas curas & gaudia communicares. obtinuiſti ipſum, eiuſdem conſilio & prudentia ſingulari, & tale quidem nactus es, vt ego libello hoc, & paruo monimento ingenij mei, oſtendere conatus ſum, vt augeri ipſum amplificarique nullo modo poſſit. Gaude igitur perpetuo ingenti hoc & præſtanti dei dono. & fruere diu, cum ceteris tuis morum & naturæ bonis, tum in primis hoc, quod maximum omnium, quæ cadere in hominem poſſunt, & perfectiſſimum eſt. Quod ſi breui, vt optamus, ac toto animo cupimus, fructus aliquis extabit huius honeſtiſſimi coniugij, dederisq; nobis liberos, natos ex his duabus luculentiſſimis & florentiſſimis ſtirpibus, & tibi ipſi firmum æternumque præſidium parabis, & parenti tuo, optimo ac fortiſſimo duci, gaudium mirum in modum augebis, & ciuitati, quæ hoc cupide expectat, ceteriſque omnibus Etruriæ populis, dignitatem ac decus apportabis. Cum autem non ſine cauſa videri alicui poſſit hic labor meus abſolutus, & oratio iam ad exitum ſuum perducta, quomodo

tamen

tamen facere poſſum MAXIMILIANE imperator clariſsime, & ſumma quaque virtute inſtructiſsime, quin te, quamuis abſentem, & magno locorum interuallo à nobis diſiunctum, appellem: tibique totius noſtræ gentis nomine gratias agam, qui tantum & tam præclarum munus nobis miſeris, & ſocietate tui glorioſiſsimi ſanguinis, principes noſtros ornaueris: à te enim hoc mirificum noſtrum bonum manauit: tibique acceptum referre illud, fateri profecto debemus. Abundat ſane domus tua, & maxime illuſtris familia, eximijs alijs & luculentis bonis. nec tamen hoc parui ducendum eſt, quod fortunæ in patrem tuum teque ipſum mira benignitate, facultatem nactus es, auxilio plurimarum ſororum, conciliandi tibi, ac firmo ſtabilique vinculo deuinciendi, vt alias non nullas honeſtiſsimas totius orbis familias, ita tres cunctæ Italiæ ſplendidiſsimas ac perilluſtres domos. in quibus hæc noſtrorum principum eſt, multis modis ac certiſsima quaque ratione inſignis. Ornaſti igitur omnem hanc terram lumine ſplendoreque proprio tuæ domus, & quaſi ſtellas quaſdam, valde claras fulgentesque, in ea fixiſti, atque ita maximo & numquam interituro beneficio vniuerſam Italiam affeciſti. quare valde tibi obligati ſumus, vt pro meis

alia quapiam ratione partem vllam tanti muneris compenſare nequeamus, hoc quod in nobis poſitum eſt facimus, ac grato quidem animo libentique facimus, vt cuncta tibi commoda optemus: ac deum opt. max. rogemus, vt tibi in omnibus tuis conſilijs factiſque ventos ſecundos prabeat, & optimæ tuæ menti proſperos exitus largiatur. Cumq; bellum inſtet periculoſum, ac maxime formidabile, quod ab immaniſsima gente, auidiſsimaque noſtri ſanguinis maieſtati tuæ, fortiſsimiſque nationibus infertur, in quo bello virtutis tuæ explicandæ facultatem magnam habiturus es, multis precibus à deo petimus, de tua & totius pij populi ſalute ſolliciti, vt felix in eo ſis: indeque tibi honeſtam ac glorioſam, & nobis omnibus valde vtilem ac ſalutarem victoriam conſequaris.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE